

КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ И МЕДИЈИ

Резиме: У раду се осветљава веза и однос књижевности за децу и медија. Аутор полази од педагошких ставова водећих српски писаца за децу исказаних у стиху и њихове рецепције у јавности преко књижевности као медија и медија масовне комуникације.

Предмет анализе су битни поетички принципи Душка Радовића, Љубивоја Ршумовића и Матије Бећковића као средишњи део дидактичке културе и оријентир даровитих у учењу, понашању и процесу спознаје света.

Кључне речи: даровити, дидактичка култура, поетички принципи, медији, књижевност за децу, Душко Радовић, Љубивоје Ршумовић, Матија Бећковић.

*Операција 30 слова.
Свако слово по једно ново око.
Србија узела оловку и рачуна:
колико векова
и још колико Вукова јој треба
да се описмени.*

Душко Радовић

У приступу теми каква је књижевност за децу и медији, и то у светлу односа према даровитим, подразумева се да новинар пође од становишта да су деца мултиталентована и да свака дидактика то прихвата као чињеницу првог реда.¹

Друга претпоставка јесте да медији увек морају имати врхунске програмске културне, образовне и научне садржаје који подстичу образовање деце и младих и инсистирају на афирмацији даровитих. Такав је, на пример, случај са великим успесима талентованих ученика српских школа у свету, нарочито Математичке гимназије у Београду, који медији, нажалост, само региструју, иако је јасно да се на томе не сме стати.²

¹ „Свако дете терба третирати као даровито” – исходиште је дидактичког рада у вртићима у Србији, и то је средишно место приручника дугогодишњег васпитача Слободанке Радосављевић У *Вртићу расту људи* (2015).

² Присуство програмских садржаја у медијима, на телевизији као најјачем медију посебно, међутим, показује да та претпоставка елементарно није испуњена. Индикативна је насловна целина у *Блицу*: наднаслов: *Шта очекујемо од новог уредништва РТС*, наслов: *Нећемо да нама деца расту уз репризе на РТС-у* и поднаслов: *Репризе реприза заштитни су знак Радио телевизије Србије већ*

Док завршавамо овај текст, 28. фебруара 2016. године, сви српски медији јављају да су ученици Математичке гимназије из Београда на такмичењу *Romanian Master of Mathematics and Romanian Master of Physics* у Букурешту, у борби са вршњацима из двадесетак земаља света, из математике и физике освојили дванаест медаља. Нажалост, осим њихових имена, о њима се ништа више неће писати. Ни о томе како се са њима ради и шта ће са њима бити, нити о томе како да се успех младих не преточи у „одлив мозгова” итд.

Под електронским медијима подразумевамо све типове медијског извештавања чије су креирање и рецепција засновани на електронским уређајима: радио, телевизија, веб-портали (дигиталне новине и вести доступне путем интернета). За разлику од њих, штампани медији се данас стварају електронским путем, на компјутеру, али се као крајњи производ штампају на папиру, као што су новине или књиге, па за њихову перцепцију није потребан електронски уређај.

Под медијем као елементом комуникације, дакле, подразумева се свако средство којим се деловањем остварује комуницирање и чије су претпоставке, мотиви, садржај, ефекти и последице одређене природом самих медија. То је угаони камен у нашем разматрању везе даровитих и медија.

Трећа претпоставка се тиче књижевности као језичке уметности и најјаче уметности у процесу формирања младих, почев од вртића. С обзиром на то да је у језику садржана целина сваког знања, књизи као медију и њеном присуству у медијима у раду поклањамо највише пажње, укључујући литературу и практикуме или уџбенике и књиге искусних васпитача практичара у настави за васпитаче.³

Да је књижевност као језичка уметност и најјаче средство образовања младих и основно и трајно средство и њиховог васпитања, сведочи велики песник Матија Бећковић. Он, с разлогом, на почетку књиге *Хлеба и језика*⁴ доводи у везу и однос појмове *хлеб* и *језик*. Уметничком и васпитном поруком наглашава непроменљиву вредност поезије и саопштава је као формулу: *Све се на свету променило / Али се песме пишу исто / Како су писане на почетку // Пре свих столећа (Песме)*.

Идеја о вечитој и божанској вредности поезије као језичке уметности и њене моћи у обликовању васпитног, образовног и естетичког бића деце и младих још снажније је изражена у другој уводној песми *Песме и песници*:

годинама, због чега је програм Јавног сервиса постао предмет подсмеха у јавности у бројним вицевима.

Летимичан поглед на програме намењене деци и младима показују да недостају емисије какве су биле „На слово на слово”, „Полетарац” или „Музички тобоган”. Психолог др Жарко Кораћ, аутор културних емисија каже: „Некада је РТС имао емисије које су васпитавале читаве генерације деце. Данас таквог садржаја нема”, а књижевник и телевизијски стваралац, Милован Витезовић, аутор серије „Вук Караџић”, наглашава да „поред новца недостаје и ентузијазма”. Б. Анђелић, *Нећемо да нам деца расту уз репризе на РТС-у, Блиц*, Београд, 22. јул 2015, 13.

³ Осврнућемо се на приручник Милоша Ђорђевића и Љилане Келемен, *Књижевност за децу*, Вршац, 2014. и ²2016. године.

⁴ Матија Бећковић, *Хлеба и језика*, Штампар Макарије, Београд, 2013.

*Најгоре песме се разликују
И личе на своје ауторе
Оне најбоље све наликују
На истог песника. Оног горе.*

Борба за присуство културе, посебно књижевности за децу као основног средства за овладавањем матерњим језиком и обликовањем младе личности, у медијима је одувек иста и заправо значи и одбрану статуса саме књиге као медија, односно културе и идентитета. Књига је постала угрожена у модерном друштву и потиснута лаком забавом. Свестан те чињенице, нови уредник Културно-образовног програма РТС-а, редитељ и некада министар културе Небојша Брадић покушава да оствари уређивачку и програмску политику чији би резултат био „да забава буде културнија, а култура забавнија”.⁵ Али, више од тога, чињеница да је пре пола века око осам одсто деце имало проблема у развоју говора и да је данас тај проблем нарастао до 60 одсто деце које имају проблема у развоју говора, показује да се проблем не сме посматрати у оквиру формуле „да забава буде културнија, а култура забавнија”, какву заговара министар културе, показујући колико је то упрошћено приступање проблему и задацима државног јавног медијског сервиса.

Медији данас имају далеко већи утицај у друштву од овог који означава уредник Јавног сервиса и стваралац. Они увелико служе повезивању људи и светова, младих и њихових идеја и потреба посебно. Развитком технологије лакше и брже се преносе вести широм земље и тако омогућава лакши приступ информацијама које задовољавају потребе људи. Тај принцип се, и то је од изузетног значаја, остварује на задовољство свих, јер сви имају право на информације и слободу говора. Проблем је у томе што медији имају и негативан утицај на друштво, посебно на децу и младе. Они су изложени непримереним садржајима и то утиче на њихово понашање. Негативан утицај је двострук, било да је реч о недостачу добрих информација или садржаја, што је случај у српском друштву, било да је реч о непримереним садржајима и информацијама, што је такође пренаглашено у српским медијима. Уосталом, о каквој је моћи утицаја реч показује чињеница да се последњих година код деце јавља телевизијска зависност као последица прекомерног гледања телевизије или употребе компјутера.⁶

У том смислу, иако делује усамљенички, као да је изгубљена у свемиру лаке забаве или у таласима и светлостима моде и моћи електронских медија, Бећковићева мисаона песма *Књига* сведочи о томе шта књига као медиј значи за структуру свести младих и какву моћ има као средство у васпитавању, почев од вртића. Онако како у одбрану књиге стаје мајка у овој мисаоној и васпитној структури, што је њена основна идеја, тако у њеној одбрани и

⁵ Б. Анђелић, *исто*.

⁶ Теоретичари медија сматрају да се утицај медија на младе испољава вишеструко: кроз све облике комуникације, у технолошком и социолошком смислу. Зато је медијска писменост поље на којем се мора више радити у васпутно-образовном систему.

афирмацији морају учествовати и васпитачи и медији, јер је то једини пут да се образују сви, посебно даровити:

*Могло би да будеш најбољи
Да служиш за пример
Ништа лакше
Само да ме послушаш
И узмеш књигу
И овако је
Пола сата држиш у руци.
(...)
Био би најбољи
Ја ти гарантујем.
(...)
Бог те дао
Али ти нећеш.*

И више од тога, песма *Књига*, настала у славу књиге као медија и књижевности као језичке уметности, потврђује да су основе и методе сваког педагошког рада опеване и означене не само у књижевности за децу, већ да су оне унутрашња суштина књижевности у целини. Дух мајчинске бриге за књигу као медиј, којој се безрезервно верује, и однос према детету као талентованом („*бог те дао*”), у Бећковићевој визији представљају дух образовања и васпитања и друштвене бриге за будућност младих и саму књигу. То на вишем мисаоном нивоу потврђује у стиховима: *Човек који није постојао / Себе је измислио (Човек који није постојао)*. Ова песма, дакле, показује како треба вришити *унутрашњи и спољашњи утицај или мотивацију код даровитих*.

У процес афирмације и одбране књиге враћамо се на оне намењене деци у вртићу. И летимичан увид у богату и разноврсну литературу намењену вртићима показује да је она у Србији:

- распострањена и на високом педагошком и дидактичком нивоу (1) и
- да је намењена подједнако свој деци, али и даровитима (2).

Томе доприниси, свакако, и настава Књижевности за децу на осам учитељских факултета и осам високих школа струковних студија, укључујући и методику књижевности и осталих предмета. Илуструјући наш закључак, анализирамо поменуту књигу *У вртићу расту људи*, намењену васпитачима и у светлу односа према даровитима показујемо све њене вредности.⁷

У деветнаест целина, кратко и прегледно, Радосављевићева разрађује битна питања: *однос дете – вртић – родитељи, везу и однос: игра – дете – родитељи – васпитачи као средишње питање васпитања; феномене радознато дете, дечје радости и односе према окружењу; феномене радости, љутње, страха и беса као средишња емоционалне личности детета и однос према осмеху и лажима детета*. У свим тим областима подједнако је важан

⁷ Слободанка Радосављевић, *У Вртићу расту људи*, ЈРЈ, Земун, 2015. Књига је настала „као резултат истраживања” праксе васпитача дуге три и по деценије „у раду са децом, васпитачима и родитељима у више предшколских установа Србије”, а аутор је председник Удружења васпитача Србије, што њеним налазима даје дубљи смисао и значење.

однос према сваком детету. Али искусни васпитач у делу *Васпитање деце са љубављу* посебно се осврће на способност васпитача и његову способност да открије и подржи надареност деце.

И док је за сву децу битна идеја, изложена у предговору под срећно изабраним и суштинским насловом *У вртићу расту људи*, да васпитач деци даје све што осећа (1), све што зна (2), све што уме и има (3), и увек као материнску љубав (4), „да порасту и буду добри људи”,⁸ у завршном делу књиге *Васпитање деце са љубављу*, која језгровито садржи све што је суштина дидактике у вртићу, искусни васпитач студира рад са даровитом децом.

Откривање надарене деце и њихово посматрање, праћење и усмеравање, а то би морало бити тежиште педагошког и дидактичког рада, има код васпитача и родитеља један задатак и циљ: да створи „услове деци да остваре своје јаство”.⁹ Свако дете треба третирати као даровито и у раду развити слободу игре и осећање за потребе надарене деце. Надарено дете се препознаје по томе што жели да буде вођа у групи и што жели да развије своје идеје. Како дете има бескрајно поверење у васпитача, нужно је да му он буде подршка.

Сажимајући искуство, као васпитач који зна да је „занимање свих васпитача *игра*”, јер они верују „у чистоту детета, у његову племенитост, у хармоничан склад лепоте, доброте, поверења и истине” и раде заједно са родитељима, поентира овако:

Васпитач и родитељ ће дете поучавањем научити врлини надању, вештини веровања, умећу стрпљења, умећу коришћења маште, а најбитнији задатк је да га *науче како да мисли, а не шта да мисли* (В. Ђ.).

Битно је нагласити да несвакидашњи приручник С. Радосављевић показује колико је далеко отишао рад у вртићима Србије, посебно и на плану препознавања и усмеравања надарене деце. Идеју о развијању критичког мишљења код деце, на којој инсистирају модерна педагогија и психологија, она је засновала на народној мудрости: *Детету треба дати крила и научити га да самостално лети*. Исти захтев пред васпитаче поставља и поезија Љ. Ршумовића, на коју се искусни васпитач наслања кад разматра потребе радозналост и надареног детета:

*Дете мораш да посматраш
ал' му не смеш на пут стати
што га пре човеком сматраш,
пре ће човек и постати.*

Када се уочи да дете повезује информације боље од друге деце или да зна значења више појмова, потребно је да васпитач, као вајар дечје душе, заједно са родитељима, јаче ради на следећим пољима:

- васпитава га са љубављу и припрема га за живот,
- указује му поверење и подржава сваку иницијативу,

⁸ Исто, 8.

⁹ Исто, 88.

¹⁰ Исто, 94.

- створа пријатно окружење и подстицај за развој маште и
- креира услове за задовољство, продужетак заноса у игри и радости стварања.

Све то подрумева да васпитач познаје природу детета, поседује способности и умећа да подржи његова интересовања, иницијативу, плодове маште и идеје и да има реторичке способности које се односе на комуникацију са децом и родитељима, једном речи – „да уме да се игра подучавајући” (С. Р.).¹¹

На сва практична искуства и захтеве васпитача, Душко Радовић (1922–1984) одговара у поезији на поетски начин – у песмама.¹² Региструјемо их на нивоу радних теза или поетских принципа, да бисмо дошли до суштине креативног рада са младима, посебно надаренима. Ево ширег Радовићевог регистра поетских и методичких принципа:

- *Деца воле чудне ствари*, принцип подразумева метод рада који снагом маште у језику представља *извртнуту* слику света стварности.
- *Имао је, децо, милион војника и сто златних одликовања*, принцип подразумева хиперболу и машту као изазове у трагању за очујујућом сликом света.
- *Благо вама, благо нама, благо свима са мамама*, принцип афирмише мајку као средиште љубави која формира личност и, посредно, условљава метод рада васпитача са децом.
- *Све што расте хтело би да расте. Нека расте и треба да расте*, принцип дефинише однос према детету као човеку и смисао живота и рада.
- *Замислите, децо, једно велико море, и у том мору једну велику лађу*, принцип, осим што позива на рад маште, промовише игру, позива на активан рад и мотивише децу као поштоване сараднике и партнере у раду.
- *И те су се тачке држале све мачке: од мачкине мачке мачке до данашње мачке*, принцип омогућује сазнавања порекла или наслеђа, ширу спознају појмова и сложенију говор, што је услов да се подрже надарени.
- *Научи ме да пишем као што говорим*, вуковски принцип суштински одређује програм и рад васпитача у примени књижевности као језичке уметности у врстићу.
- *Све је у нечему, унутра. Увукло се у руну, утонуло у дубину*, принцип упућује на тајну сазнања као откривења и рад са надаренима, односно сву сложеност рада са децом.
- *Шетао сам по далеком свету и тражио длаку у јајету*, принцип промовише авантуристички робинзонски дух надарених, али и начин на који се формира карактер деце.

¹¹ Исто, 93. и 94.

¹² Душко Радовића, *Баш свашта*, СД, Завод за уџбенике, Београд, 2006.

- *Година ће бити / Велика и права / Кад се у њој свашта / Први пут дешава*, принцип открива карактер сазнања и промена у животу као процес.
- *Шта је на крају – деца би хтела да знају*, принцип упућује на карактер знања која стичу, поверења које имају у васпитача и смисао подржавања надарених.¹³ Најугледнији српским психотерапеут данас, академик В. Јеротић зато, с разлогом, истиче, а ту идеју је прихватила и С. Радосављевић: „Оно што је код деце лепо, фасцинантно, боголико, је њихово поверење”. Дете на свет долази са „праповерењем” и поседује моћ да брзо прашта увреде и да исказује бескрајно чуђење.

Сви Радовићеви поетски принципи лако постају методички принципи и показују колико је паралалено напредовала књижевност за децу и пракса васпитача у Србији. Рад са децом јесте *игра*, али није *шала* – средишњи је налаз С. Радосављевић или синтеза примене књижевности за децу у вртићу.

Објашњавајући поводе који су пратили поезију и поетске принципе Душка Радовића, критичари су оценили да су они настали управо из контакта књижевности са медијима и као израз потребе медија у процесу образовања младих:

Конкретни потреба дечјих листова, радио и телевизијских програма и разних свечаности на којима је био непосредни актер (В. Ђ.), па чак и неких дневних потреба – обећавали су ефемерну литерарну продукцију ограничених стилских и естетских домета. У случају овог песника то се није догодило, јер су његове песме поетским садржајем, а нарочито стилски изразом, означиле потпун заокрет и узлет новог поетског говора у развоју српске књижевности за децу. Новом моделу песме одговарала је и текућа критичка мисао, која је инсистирала на новим књижевним формама и модерној концепцији поетике. У таквој књижевној клими поезија Душка Радовића наметала се као *антипод тривијалне дечје литературе и њених епигонских насртаја* (В. Ђ.), који су се повремено јављали у аритмичним књижевним токовима, од Змаја до друге половине XX века.¹⁴

Иако је историчар књижевности на примеру Радовића показао колико су медији били непосредан *узрок и услов* настанка његовог дела, проблем је у томе што све то данас нема одјека у медијима. Иако су, по дефиницији, медији друштвене институције које функционишу унутар одређених стега, правила, права и политике, који се држе одређених процедура у прикупљању информација, ради стварања грађе за визуелно, аудитивно или концептуално усмерене медије, и као такви учесници у политичкој, економској, социјалној и културној динамици друштвене моћи, када је реч о васпитању као масовном и

¹³ Душко Радовић, *Гле, гле, све сама чуда* (Одабране песме за малу и велику децу), приредио Горан Марковић, Пчелица, Чачак, 2013.

¹⁴ Миомир Милинковић, *Чуда Радовићеве поезије*, у Душко Радовић, *Гле, гле, све сама чуда* (Одабране песме за малу и велику децу), приредио Горан Марковић, Пчелица, Чачак, 2013, 3.

организованом ситемском процесу, посебно односу према онима најважнијима, даровитима – они ништа не раде на том пољу.

Уместо да са све већим растом и развојем медија, а самим тим и све јачим њиховим утицајем, остварују васпитне циљеве презентацијом вредности на које смо указали, они продукују нову негативну појаву – *све веће отуђење људи и губитак осјећаја за заједништво*.

Уместо да искористе моћ и утицај који имају на формирање јавног мњења, јер су интегрисани у модерно друштво и оно без њих не може, медији не остварују информативну и велику образовну улогу, нити пресудно позитивно утичу на обликовање свести младих људи. Упркос великој моћи коју имају данас, велике фирме се све више, због немилосрдне трке за профитом, одлучују за приказивање лаких садржаја, претежно увезених са запада, који циљају на најниже људске емоције. На тај начин медији утичу лоше, претежно на младе људе, као популацију најподложнијој утицају.

На крају, следећи дефиницију масовних медија, у светлу наведеног исказа министра културе, износимо још једно запажање. Масовни медији су одржива карика између владе и обичних грађана и доприносе политичком животу и општем карактеру друштва. Из тога следи да они нису неутрални у обављању свога посла. Начин на који саопштава како види програмску оријентацију Јавног медијског сервиса: *да забава буде културнија, а култура забавнија*, министар показује да је далеко од пројекта који треба српском друштву у процесу васпитања и образовања младих, посебно у раду са даровитима.

Поетски принципи Радовићеви, а реч је о методичким и педагошким принципима, морају бити суштински садржаји програма за децу и младе на телевизији. О моћи тог медија сведочи и поезија Љ. Ршумовића (1939) која је постала део културе и наслеђа српског народа захваљујући управо томе што је промовисна на телевизији и певана на радију.¹⁵

На темељу таквих модерних захтева песника настале су две књиге Гордане Станковић (1951) *Дете је дете* на 880 страница великог формата као плод дугогодишњег рада са предшколском децом и њеног „израза душе, схватања, доживљаја и разумевања дечјег света”. Реч је о збиркама текстова и активности за васпитно-образовни рад са предшколском децом, које су подржали водећи национални педагози, какав је професор Е. Каменов.¹⁶ Импресивно је то како је васпитачица осмислила тематске блокове као пројекте који у процесу развоја дају велике могућности свој деци, а нарочито надаренима.

¹⁵Радио-телевизија Србије, имајућу на уму ту чињеницу, поново представља Ршумовићеве песме у извођењу Бојана и Зорана Рамбосека.

¹⁶Гордана Станковић, *Дете је дете* 1 и 2, Врање, 2015. Књиге доносе више целина, међу којим су: Дечје здравље и хигијена, Слика о себи и својој породици, Социјализација и понашање, Култивисање емоција, Животна средина, Креативност, Културна баштина и традиција, Сарадња са родитељима, Истраживачи, Упознајмо и волимо своју отаџбину, Упознајмо родну планету, Чувамо родну планету и све живо на њој, Откривамо свет науке, Откривамо свет уметности, Саобраћај и На прагу школе.

У том смислу, заокружујући тему, региструјемо и основне идеје приручника *Књижевност за децу* Милоша Ђорђевића и Љиљане Келемен.¹⁷ Аутори полазе од принципа животне радости које промовише поезија за децу на примеру *Љубавне песме* Б. Тимотијевића: *Сви су наши животи / окренути лепоти / На њој љубав путује / да се живот радује*. Идеја је да васпитач рано детињство афирмише као велику радост. Темељне идеје заснивају се и на песми *Велики и мали* Душана Радовића: *Једва чекамо да порастемо / и да се сећамо / како је било лепо / кад смо били мали*.

Њихово је становиште да васпитачи треба код деце, на примерима великих песника, да остварују њихов смисао и предочавају их као велики сан. И док Змај открива да *дечја душа речи слуша*, Маринковић у песми *Шта могу уши* потврђује да деца воле *речи које соколе / оне нежне и смеле / што срце развеселе*. Радост се, дакле, код све деце, као и код надарених, осваја лепотом и игром. И ту је поетика Душана Радовића поново на делу и васпитачу пред очима и у рукама као моћно методичко оружје:

*Ко уме да се радује
има чему да се радује
Ко уме да се игра
никад неће остарити.*

Она је у савезу са причом, а игра и прича су у језгру овог приручника и концепта примене књижевности за децу у вртићу. И, наравно, не исцрпљује се само у томе.

Литература и извори:

1. Извори

- Бећковић, Матија *Хлеба и језика*, Штампар Макарије, Београд, 2013.
- Радосављевић, Слободанка, *У Вртићу расту људи*, ЈРЈ, Земун, 2015.
- Радовић, Душко, *Баш свишта*, СД, Завод за уџбенике, Београд, 2006.
- Радовић, Душко, *Гле, гле, све сама чуда* (Одабране песме за малу и велику децу), приредио Горан Марковић, Пчелица, Чачак, 2013.

2. Селективна литература

- Бригс Адам, Кобли, Пол, *Увод у студије медија*, Сlio, Београд, 2005.
- Бјелица, Михаило, Јевтовић, Зоран, *Историја новинарства*, Мегатренд универзитет, Београд, 2006.
- Бјелица, Михаило, Јевтовић, Зоран, *Новинарство у теорији и пракси*, Антуријум, Београд, 2005.
- Ђорђевић, Милош, Келемен, Љиљана *Књижевност за децу (Поетика, критика, реторика)*, Вршац, 2016.

¹⁷ Милош Ђорђевић и Љиљана Келемен, *Књижевност за децу (Поетика, критика, реторика)*, Вршац, 2016.

- Милинковић, Миломир, *Књижевност за децу и младе (поетика)*, Учитељски факултет, Ужице, 2012.
- Милинковић, Миломир, *Историја српске књижевности за децу и младе*, Bookland, Београд, 2014.
- Милинковић, Миомир, *Чуда Радовићеве поезије*, у: Душко Радовић, *Гле, гле, све сама чуда* (Одабране песме за малу и велику децу), приредио Горан Марковић, Пчелица, Чачак, 2013.
- Петровић, Тихомир, *Историја српске књижевности за децу*, ЗДИ, Нови Сад, 2008.
- Станковић, Гордана, *Дете је дете 1 и 2*, Врање, 2015.

Vuk Djordjevic

LITERATURE FOR CHILDREN AND MEDIA

Summary: The work highlights the relationship and relation between the literature for children and the media. Authors starting point are didactic and pedagogic attitudes of Serbian leading writers for children expressed in verse and their reception in public via media and literature as a medium of mass communication.

The subject of analysis are poetic principles of Dusko Radovic, Ljubivoje Rsumovic and Matija Beckovic as a central part of didactic culture and the pointer to gifted in the process of learning, behaving and the world recognition.

Key words: Gifted, learning culture, poetic principles, the media, literature for children, Dusko Radovic, Ljubivoje Rsumović, Matija Beckovic.

